

Stockholms
stad

*”Man vill ju inte göra
mamma och pappa be-
svikna”*

Fokusgrupper om can- nabis med ungdomar i Stockholms stad

Majoriteten ungdomar testar inte cannabis
- Varför inte?

Sammanfattning

Rapporten ”Ungdomar och cannabis i Stockholms stad – En fokusgruppsundersökning” har skrivits av Désirée Söderquist.

Denna sammanfattning av den rapporten har sammanställts av Christina Grönberg och Anna William-Olsson och är utgiven av projektet Trestad2 Stockholm vid utvecklingsenheten, Socialförvaltningen i oktober 2013.

Hemsida: www.stockholm.se/utveckling

Stort tack till:

*Alla ungdomar som så engagerat deltagit och delat med sig av
sina viktiga tankar och förslag!*

&

*Alla medarbetare från stadsdelsförvaltningarna i Stockholms
stad som bidragit med kunskap och möjliggjort fokusgrupps-
undersökningen!*

Fokusgruppsintervjuerna genomfördes av:

Bromma: Lotta Ströman, Sandra Stendahl

Enskede-Årsta-Vantör: Britt Widell-Orustfjord, Åsa Winfridsson

Farsta: Rita Zimmerhofer, Linda Sätterström

Hägersten-Liljeholmen: Anna William-Olsson, Jessica Leander

Kungsholmen: Karolina Nilsson Bernin, Nina Björck

Norrmalm: Maria Sköld, Désirée Söderquist

Rinkeby-Kista: Camilla Stark, Ata Hosseini

Skarpnäck: Marieke Verschuren, Elsely Johnsson, Jezibell Alvarez

Skärholmen: Anette Petersson, Mats Engström

Spånga-Tensta: Johan Lusth, Andrea Szecsödy

Södermalm: Monica Ahlqvist

Samarbetspartners:

Trestad2 Stockholm och Länsstyrelsen i Stockholms län

Utgångspunkten i den här fokusgruppsundersökningen var att undersöka mekanismerna bakom ungdomars beslut att inte testa cannabis. Genom att resonera med ungdomarna själva var målet att utöka kunskapen kring faktorer som påverkar dem att inte prova cannabis. Inom projektet Trestad2, i samarbete med de andra storstäderna och Länsstyrelsen i Stockholms län, gavs möjlighet att genom dessa fokusgrupper tillföra kunskap om skyddsfaktorer som påverkar ungdomar att inte testa eller använda cannabis.

Syftet med fokusgruppsundersökning var alltså att undersöka vad som har påverkat majoriteten av ungdomar att inte använda cannabis, samt att få ungdomarnas förslag på cannabisförebyggande åtgärder.

Metod

Fokusgrupp är en kvalitativ metod i form av en gruppintervju som leds av en moderator. Deltagarna diskuterar fokuserat kring ett givet ämne.¹ Styrkan är att samtalet får ett djup genom interaktionen mellan deltagarna och att samtalet genomsyras av stor delaktighet (deltagarna får föra fram sina åsikter samtidigt som övriga lyssnar och fyller på med erfarenheter).² Deltagarna kan förklara sina åsikter vilket möjliggör en större förståelse till varför respondenterna tycker som de gör. Däremot är resultatet inte på samma sätt generaliserbart som i en större enkätundersökning med större urval.³

Genomförande

Representanter från tio stadsdelsförvaltningar genomgick en två dagars utbildning i fokusgruppsmetodik. De ansvarade sedan för rekrytering, lokaler och dokumentation av fokusgrupperna. Totalt genomfördes 11st fokusgrupper med 123 ungdomar från årskurs 9 och 7st fokusgrupper med 64 ungdomar från gymnasiet år 2 och år 3. Det innebär att 18 fokusgrupper med 187 ungdomar ingår i undersökningen.

Risk- och skyddsfaktorer – ungdomar och narkotika

Forskning visar att en rad olika risk- och skyddsfaktorer påverkar ungdomars benägenhet att prova narkotika. Några exempel på skyddande faktorer när det gäller narkotikaanvändning är en stödjande hemmiljö, trivsel i skolan, god självbild och bra kompisrelationer.⁴ Enligt preventionsforskningen har familjen störst betydelse som skydds- eller risk faktor för barn och ungdomar. Studier framhåller att engagerade, närvarande föräldrar skyddar tonåringar. En närvarande förälder med god relation till sin ungdom har större möjlighet att påverka tonå-

¹ Utbildningsdag 2 maj 2012, Fokusgruppsmetodik, Mårten Åström Folkhälsovetare, Stockholms läns landsting.

² Hylander Ingrid, *Fokusgrupper som kvalitativ datainsamlingsmetod*, FOG-Rapport Linköpings universitet, 2001.

³ Berit Nyström och Anders Edström, *Memologens verktygslåda- Fokusgruppsmetodik*, Västerbottens läns landsting 2004.

⁴ Sundell Knut, *Risk- och skyddsfaktorer för narkotikabruk*, i *Andréasson, S. (red) Narkotikan i Sverige – metoder för förebyggande arbete*, 2008.

ringen. Föräldrar har också en viktig roll i att lära unga stå emot gruppträck.⁵ Utöver familjen har skolan störst betydelse och kan förebygga genom att arbeta medvetet med skyddsfaktorer som att ge elever positiv uppmärksamhet, ha positiva förväntningar på elever och ge förutsättningar för att nå kunskapsmålen, arbeta med värdegrundsfrågor samt ha ett gott samarbete med elever och vårdnadshavare.

Ungdomarnas åsikter om cannabis

Associationer till cannabis

”Det är olagligt, kriminellt, dyrt och påverkar skola samt arbetsliv negativt. Man blir utkastad och hemlös.”

Negativa associationer som ovan var många när ungdomarna resonerade om cannabis. Många pratade om hur farlig cannabis är, om att man blir beroende och att substansen stannar kvar länge i kroppen. Diskussionerna fokuserade mest på negativa konsekvenser för hälsan.

En del positiva associationer framkom också, främst hämtade från media och filmer, såsom att det är coolt, verkar göra att man mår bra, det hör ihop med fester, vissa musikstilar och minskar stress.

En attityd som framkom framförallt bland dem i årskurs 2 på gymnasiet var att cannabis ofta används i samband med alkohol och vissa menade att cigaretter och alkohol är farligare än cannabis.

Tillgänglighet

Enligt ungdomarna i fokusgrupperna är cannabis vanligt på många fester. Ungdomarna berättade att det går att få tag på cannabis via Internet, bekanta, på skolan eller genom att odla själv. De menade också att det snabbt går att få tillgång genom att fråga runt eller skriva på Facebook (via kodord).

Några berättade dock att de överhuvudtaget inte hade kommit i kontakt med cannabis.

⁵ Danielsson Anna- Karin, *Adolescent alcohol use: implications for prevention*, Karolinska institutet 2011.

Inställning till cannabis

”Det beror på vem du frågar, var man bor och vilka vänner man har”

Ungdomarna ansåg att inställningen förändrats över tid till en positivare attityd genom kändisar, spelfilmer, TV-serier och internet som Youtube och Instagram. Många upplevde att det finns en stor osäkerhet bland ungdomarna när det gäller förhållningssätt till cannabis och gruppsyck kan påverka åsikten i stunden. Olika bilder av hur farligt det är framkom. Gymnasieungdomarna pratade ännu mer om att TV och filmer förmedlar en bild av att det är coolt att ”röka på”. De tyckte också att de saknar argument i debatter med legaliseringsförespråkare och i diskussioner om att alkohol och tobak är farligare än cannabis.

Varför provar ungdomar cannabis?

Föräldrar och vänner var de faktorer som framkom som viktigast i diskussionerna om varför en del provar cannabis.

”Föräldrars kunskap och inställning till cannabis, liksom förmåga att diskutera med oss är avgörande”

I samtalen om vänner diskuterades ofta gruppsyck och att nyfikenhet kan spela in. Många menade att media, filmer och TV kan påverka nyfikenheten.

Majoriteten ungdomar provar inte cannabis

Resonemangen kring vad som påverkar de flesta att inte prova cannabis var väldigt lika bland ungdomarna från årskurs 9 och 2. Den största anledningen var återigen föräldrar och familj. Enligt ungdomarna handlar det om att föräldrarna bryr sig och de vill inte förstöra relationen med sina föräldrar.

”Man vill inte göra mamma och pappa besvikna”

Det handlar alltså mycket om föräldrarnas förväntningar på att ungdomarna inte ska använda droger. Några pratade om rädsla för bestraffningar, men de flesta menade att en bra relation och goda uppväxtförhållanden är det som är viktigt. Vissa ansåg att föräldrarna givit dem en känsla för vad som är rätt och fel.

En annan faktor som ansågs vara viktig för att inte prova cannabis var hälsan. Ungdomarna menade att de bryr sig om sin kropp, utseendet och långsiktiga effekter på kroppen. Rädsla för skador på hjärnan som påverkar intelligens och allmänbildning var viktiga argument. Att lyckas, att klara av skolan lyfte många som viktigt liksom sport- och fritidssysselsättning då det minskar intresset för droger.

Tips till ett förebyggande arbete

Alla ungdomar tyckte det var viktigt med saklig information (t ex effekter på hjärnan) tidigt i skolan.

En del av eleverna i årskurs 9 tyckte det skulle vara bra om f.d missbrukare kommer till skolan och berättar om sina erfarenheter. Några föreslog även information med syfte att skrämman unga, så kallad skrämselfpropaganda. Vissa deltagare föreslog även att skolan borde organisera studiebesök på exempelvis Maria Ungdom. Sådana aktiviteter ger intryck och berör men forskning har gång på gång visat att ansatserna ovan inte ger önskvärda effekter.

Förutom information i skolan nämnde eleverna att informationskampanjer är bra och nya kanaler inom sociala medier såsom Facebook och Youtube borde användas. I samband med information pratade ungdomarna också mycket om att det behövs mer kunskap bland föräldrar, lärare och ungdomarna själva.

Andra förutsättningar som betonades som viktiga i ett förebyggande arbete är att erbjuda ungdomar en meningsfull fritid med attraktiva aktiviteter. Sportaktiviteter, drogfria konserter och festivaler nämndes.

Deltagare från årskurs 2 betonade att det är viktigt att budskapet om att majoriteten inte provat cannabis sprids mer. Det finns en föreställning om att ”alla håller på”. Den internationella debatten är mer påtaglig för de äldre deltagarna som skulle vilja se att amerikanska filmer som glorifierar cannabis på nätet stoppas. De äldre deltagarna efterfrågade också i större utsträckning möjligheten att arbeta med värderingsövningar i skolan. En annan faktor som av naturliga skäl var viktigare för de äldre eleverna var möjligheten till sysselsättning i form av extra- och sommarjobb.

Generellt vittnade ungdomarna om att ha påverkats av erfarenheter i sin närhet: familj och vänner. Det har varit bra att personer i deras närhet berättar om varför de valt att ta avstånd. Föräldrar som förmedlar kunskap på rätt sätt (inte bara fel och farligt, utan fakta) och är öppna för samtal (inställning och hur de pratar om det) fungerar enligt ungdomarna bra som en förebyggande kraft.

”Förebilder är viktiga”

Förebyggande arbete i skolan är viktigt menade ungdomarna som gärna skulle vilja att ämnet togs upp varje termin. De berättade att det är olika hur ofta droger diskuteras i skolan (allt från en gång på hela gymnasiet till att vara ett återkommande tema). Vid flera tillfällen återkom en önskan om att få mer information om cannabis.

Majoriteten av ungdomarna från årskurs 2 berättade att de söker den mesta informationen själva på Google, TV och av personer de känner. De uttalade dock en osäkerhet inför om informationen stämmer. Bland vänner talas det ibland om rykten.

Summering

Tillgång på cannabis

Trots att fokusgrupperna vände sig till ungdomar som inte har provat cannabis menar många att de vet hur och var det går att få tag på cannabis. Det är en aspekt att förhålla sig till.

Föräldrar och skolan - viktiga skyddsfaktorer

Föräldrar är en viktig anledning till att inte prova cannabis. Ungdomarna vittnade om att föräldrarnas engagemang, kunskap och relation till dem är den faktor som är mest avgörande. Det handlar även om föräldrarnas inställning till cannabis och i förlängningen deras förväntan.

Kunskap och information återkommer som viktiga teman igenom diskussionerna och då är det från lärare och i skolan som eleverna vill få bättre kunskap och argument mot cannabis.

Media, filmer, internationell debatt.

Många var osäkra på hur farlig cannabis är eftersom det för ungdomar är lätt att få olika bilder via föräldrar/skola och media/TV/filmer. Det verkar bidra till att ungdomarna känner sig

förvirrade. De menade att droger ofta förskönas i TV-serier och filmer. Det är en viktig information att även ungdomar som inte provat cannabis tycker det är svårt att veta hur farlig drog cannabis är, då budskapet i informationsflödet är splittrat.

Någon form av avdramatisering går att skönja framförallt bland en del elever i årskurs 2. Några menade att cigaretter och alkohol är farligare än cannabis.

Legaliseringsmotstånd

I en legaliseringsdebatt kan vissa hävda att kriminaliseringen gör cannabis mer spännande. Många lyfte dock att en anledning till att avstå är just att det är olagligt och menade att många fler skulle prova om drogen legaliserades. Det fanns starkt stöd hos ungdomarna för att cannabis ska förbli olagligt.

Information och majoritetsmissförståndet

Ungdomarna uttryckte en tydlig önskan om mer information, kunskap och diskussion om cannabis. De önskade också motargument till cannabisförespråkare och inspiration från goda förebilder. De tyckte även det är viktigt att vuxna i ungdomars närhet får mer kunskap.

Information som berör är en formulering som användes i flera gruppdiskussioner. Det kan vara beröringen som ungdomarna är ute efter med förslag om skrämpropaganda, studiebesök och f.d. missbrukare och som visat sig överksamma eller kontraproduktiva vid utvärdering.

En tydlig signal från ungdomarna var att klargöra *majoritetsmissförståndet*, att det i själva verket är få som har provat cannabis. Det kan dock vara en utmaning att hitta balansen i att lyfta problemet med att fler provar och samtidigt betona att en klar majoritet inte alls testat cannabis.

Ungdomarna uppskattade att diskutera i fokusgrupp och menade att det behövs fler forum där ungdomar kan ventilera sina tankar med varandra tillsammans med bra samtalsstöd från vuxna.

Referenser:

Kadesjö C, Föräldrars betydelse för bruk och skadligt bruk av narkotika hos barn och unga. I *Andréasson, S. (red) Narkotikan i Sverige – metoder för förebyggande*, 2008.

Sundell Knut, Risk- och skyddsfaktorer för narkotikabruk, i *Andréasson, S. (red) Narkotikan i Sverige – metoder för förebyggande arbete*, 2008.

Danielsson Anna- Karin, *Adolescent alcohol use: implications for prevention*, Karolinska institutet 2011.